

4. La mètrica

4.1 El recompte sil·làbic

El nombre de síl·labes que tenen els versos d'un poema és important perquè determina el **ritme** de la composició. Per fer el recompte sil·làbic es compten les síl·labes fins a l'última vocal tònica.

A-quest-ca-mí-tan-fi, tan-fi,
1 2 3 4 5 6 7 8
qui-sap-on-me-na?
1 2 3 4 (Josep Carner)

En el còmput de síl·labes influeixen els fenòmens de contacte vocàlic i les pauses.

Fenòmens de contacte vocàlic entre mots

SINALEFA: L'última vocal d'un mot forma un diftong amb la primera vocal de la paraula següent.

i em tor-ben, em fa-ti-guen, com en un te-di lent
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13

HIAT: Dues vocals de mots diferents es compten en síl·labes separades perquè així ho vol el poeta.

Qui és a-quell qui en a-mor con-tem-ple
1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

ELISIÓ: Se suprimeix una vocal neutra (a, e) quan es troba amb una altra vocal a o e, sigui neutra o no.

m'he gi-rat de ca-r(a) al mar
1 2 3 4 5 6 7

La cesura

Pausa que divideix el vers en dos **hemistiquis**. A efectes del recompte sil·làbic, cada hemistiqui funciona com un vers independent, de manera que s'ha de comptar fins a l'última síl·laba tònica de cada un.

Fe-roç-ment ens a-mà-vem // des del ma-tí a la nit
1 2 3 4 5 6 // 1 2 3 4 5 6

Si tots els versos d'un poema tenen el mateix nombre de síl·labes, parlem d'**isosil·labisme**; si tenen mides diferents, parlem d'**anisil·labisme**.

Tipus de vers segons el nombre de síl·labes

Un cop hem comptat les síl·labes d'un vers, podem classificar-lo seguint aquest esquema:

art menor (8 o menys síl·labes)	
tetrasíl·lab	4 síl·labes
pentasíl·lab	5 síl·labes
hexasíl·lab	6 síl·labes
heptasíl·lab	7 síl·labes
octosíl·lab	8 síl·labes
art major (més de 8 síl·labes)	
enneasíl·lab	9 síl·labes
decasíl·lab	10 síl·labes
hendecasíl·lab	11 síl·labes
alexandrí o dodecasíl·lab (sense cesura)	12 síl·labes

ACTIVITATS

- 4 Mesura els versos d'aquest poema i digues de quin tipus són. Assenyalat-hi les sinalefes, elisions i hiats que hi trobis.

Entre el diàleg dels pins i la mar
el teu silenci acompanya el paisatge.
Si aquesta trena que et vola a l'atzar
té la color més gentil de la platja,
el gessamí que ara portes al pit
posa un perfum en la tarda daurada,
i es fa sensible en aquella alenada
la lleu aroma del teu esperit.

Marià Manent

- 5 Aquests versos tenen cesura. Marca-la. Quantes síl·labes té cada hemistiqui?

Amic, teixiu aquesta visió de la infantesa,
vos que caceu libèl·lules en la presó del rim,
prenent-les per les ales amb tanta subtileza
que no se perd ni un àtom del matisat polsim.

Joan Alcover

4.4 Les estrofes

Un poema pot estar constituït per una estrofa o per més d'una. Segons el nombre de versos, hi ha els següents tipus d'estrofes.

Nombre de versos	Tipus d'estrofa	Síl·labes per vers	Rima	Altres aspectes	Exemple
2	apariat o rodolí	art major o art menor	consonant o assonant	Es presenta en tirallongues il·limitades.	Tothom n'ha sentides dir 7a d'aquest gran senyor Gaudí 7a que cada hora –no s'hi val!– 7b fa una cosa genial. 7b Josep Carner
3	tercet	art major o art menor	consonant		Ai, la negra barca 5a que per mi vigila 5– des de la nit alta! 5a Salvador Espriu
4	quartet	art major	consonant	Si els versos són d'art menor, llavors s'anomena quarteta .	Que jo mateixa, si no fos tan llega, 10A en lletra clara contaria el fet. 10B Temps era temps hi hagué una vaca cega: 10A jo sóc la vaca de la mala llet! 10B Pere Quart
5	quintet	art major	consonant	Si els versos són d'art menor, llavors s'anomena quinteta .	Com dos gegants d'una legió sagrada 10A sols encara hi ha drets dos campanars: 10B són los monjos darrers de l'encontrada 10A que ans de partir, per última vegada, 10A contemplen l'enderroc de sos campanars. 10A Jacint Verdaguer
6	sextet	art major	consonant	Si els versos són d'art menor, llavors s'anomena sexteta .	Ab son germá, lo comte de Cerdanya, 10A com áliga que á l'áliga acompanya 10A devalla Tallaferro de Canigó un matí; 13B ve ab son fill de caçar en la boscuria, 10C quant al sentirhi mística canturia 10C se n'entra al hermitatge devot de Sant Martí. 13B Jacint Verdaguer
8	octava	versos de 7 a 10 síl·labes	consonant		Vora el barranc dels Algodins 8a hi ha uns tarongers de tan dolç flaire 8b que per a omplir d'aroma l'aire, 8b no té lo món millors jardins. 8a Allí hi ha un mas, i el mas té dins 8a volguts records de ma infantesa; 8c per ells jo tinc l'ànima presa 8c vora el barranc dels Algodins. 8a Teodor Llorente
10	dècima	generalment d'art menor	consonant	La rima es presenta en dos grups de cinc versos.	Lentes alzines, maternals figueres, 10A pollancre cristal·lins, dring de font viva, 10B esclarissades ombres de l'oliva, 10B armat esvalot mut de romegueres, 10A el pomerar pintat, fresques pereres, 10A arrodonida eufòrbia, pleta freda, 10C amb flors l'albó com d'engruixada seda, 10C roques llises, capblaus, esparregueres, 10A pedra amb un líquen, groc com la moneda 10C del temps que calla entre les cadernerres. 10A Blai Bonet

4.5 Les composicions

Són **combinacions** concretes de **versos** o d'**estrofes**. Treballarem dues composicions de les que han estat més utilitzades pels poetes en diferents moments històrics: el romanç i el sonet. I una altra, el haiku, que no és pròpia de la nostra literatura però que darrerament ha estat molt conreada pels poetes catalans. És d'origen japonès i també molt antiga.

tipus de composició	descripció
romanç	Nombre indeterminat de versos de 7 síl·labes, amb rima assonant en els parells i lliure en els senars.
sonet	Catorze versos distribuïts en dos quartets i dos tercets, amb estructura de rima variable. El primer quartet presenta el tema; el segon quartet i el primer tercet el desenvolupen, i l'últim tercet conté la conclusió.
haiku	Una sola estrofa de tres versos breus que sumen disset síl·labes en total (comptant també les àtones finals). Sol tenir com a tema la natura.

El haiku acostuma a expressar el que es percep pels sentits en contemplar la natura, la realitat.

ACTIVITATS

- 8 Quin nom rep aquest tipus d'estrofa? Inventa-te'n dues més, per als mesos de gener i febrer.

Al mes de juny,
les vacances al puny.

Quan arriba el juliol,
de l'oliva es planta el pinyol.

- 9 Quin nom rep l'estrofa que conforma aquest poema? Analitza'n la mètrica (tingues present que té cesura).

Si cal que encara et vegi, lloc meu i fe primera,
que sigui un dia de tardor i a seny d'estels,
i el llaurador, fet ombra, hagi deixat enrere
la plana ben escrita de versos paral·lels.
I en l'agombol del vespre, que alguna veu molt pura
desgrani la tonada que el meu bressol oí
abans que sense termes i sense afegidura
no negui mes parpelles la nit d'on vaig eixir.

Josep Carner

- a En el moment que escriu aquesta poesia, Carner és vell, viu exiliat des de fa molts anys i desitja de tot cor tornar a veure Catalunya abans de morir. Copia les paraules amb què...
- parla del retorn a Catalunya
 - parla de la mort propera

- b Busca al diccionari l'expressió *a seny de* i després torna a escriure el segon vers substituint l'expressió pel significat del diccionari. Clicant sobre l'icona, tindràs accés al diccionari de l'IEC.

- c El vers *la plana ben escrita de versos paral·lels* conté una metàfora. Tenint en compte que es parla d'un llaurador, a què creus que es refereix? Consulta la pàgina 267 per veure què és una metàfora.

- 10 Llegeix l'*Auca del pessebre* que trobaràs en aquest enllaç i indica si la rima de cada rodolí és consonant o assonant.

- 11 Indica el nom de les estrofes que componen aquest poema i analitza'n la rima.

Si ve la mort, amb peu coix, d'os romput,
m'ha de trobar assegut en el llit.
Em llevaré molt prest i sense ajut;
me n'entraré foscament en la nit.
Lleuger, a bord d'un incògnit taüt,
rescataré la plenitud –l'oblit.
Mai no es sabrà qui sóc, qui m'ha parit;
mai no es sabrà de quin lloc he vingut.

Vicent Andrés Estellés

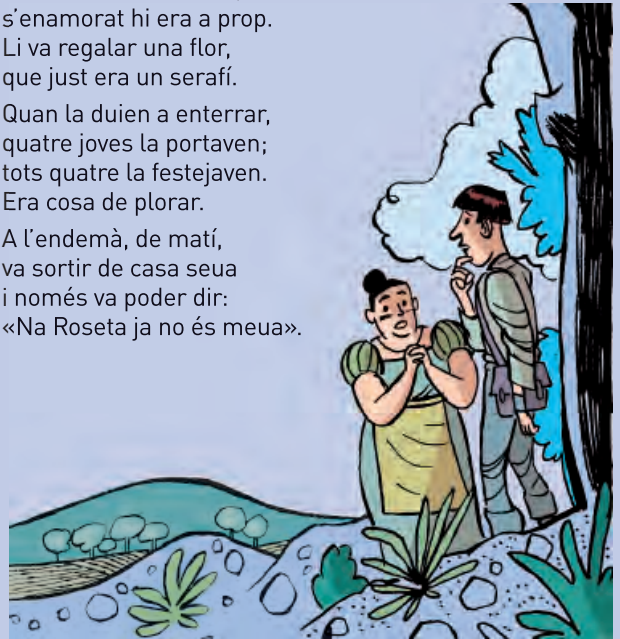
ACTIVITATS

- 12** Llegeix aquest poema i digues de quin tipus de composició es tracta. Recorda que, per esbrinar-ho, hauràs de determinar-ne primer l'esquema mètric (nombre de síl·labes de cada vers, rima).

Un sonet de diumenge em porta el vent
quan el dia es comença a desvetllar:
quatre colors al vidre, el pa calent
i un concert matinal per escoltar.
De la finestra oberta arriba el sol
i l'olor de l'alfàbrega florida;
blanca la llum que es vessa en el llençol
i un vol de corbs sobre la vall dormida.
Del romànic llunyà sonen campanes
i en l'aire nou, a penes lleus, plomoses,
brillen com ales d'àngel les vilanes:
àngels o bruixes són, errants i blanes,
amb les volves dels àlbers, lleus, sedoses,
neu de l'estiu que arrela a les solanes.

Olga Xirinacs

Quan s'havia de morir,
s'enamorat hi era a prop.
Li va regalar una flor,
que just era un serafí.
Quan la duïen a enterrar,
quatre joves la portaven;
tots quatre la festejaven.
Era cosa de plorar.
A l'endemà, de matí,
va sortir de casa seua
i només va poder dir:
«Na Roseta ja no és meua».

- 13** Llegeix aquest romanç popular mallorquí i indica quines de les característiques estudiades compleix i quines no. Després resumeix-ne l'argument.

Romanç de na Roseta

Per Cotaina vaig passar:
figural a cada banda;
hi havia pomes en randa
i vi blanc per refrescar.
De Cotaina vaig partir
amb una fosca resolta;
pes camí me varen dir:
«Bartomeu, na Rosa és morta».
No sé si ho feien a posta,
o per dàrem més tristor...
Uns me deien que era morta;
altres, que estava millor.
A ca seua vaig anar
demanant na Rosa nostra;
això va ser per resposta:
«Na Roseta morirà».
Mentre pujava s'escala,
la pujava jo tot sol,
ella es tapava la cara
amb sa colga d'es llençol.
«Roseta, vos faig por,
que sa cara vos tapau?»
–«Bartomeu, tens sa clau
que travessa lo meu cor».
Sa mare li diu plorant:
–«Roseta, que estàs millor?»
Ella diu: «Mumare, no,
que es meu mal ja va augmentant».

- 14** Després de llegir els exemples de haiku que et donem a continuació, escriu-ne un tu.

A dalt del turó
en el silenci ardent
canta la cigala.

Matsuo Basho (versió de Jordi Coca)

Sota la llum d'argent,
en les branques, el vent,
canta el teu nom.

Rosa Leveroni

